

**Rotterdammers met hart
voor een duurzame stad**
Kijk op rotterdam.nl/klimaatstad

Ontdek je eigen Klimaatstad. Ga er op uit en doe mee!

Je kunt eindeloos praten over klimaat. Rotterdammers doen er liever wat aan. Niet alleen omdat een duurzame stad de toekomst heeft maar ook omdat het erg leuk is. Via deze fietsroute kunt u kennis maken met allerlei bijzondere duurzame projecten in de stad. Bovendien is fietsen goed voor jezelf en het klimaat.

Meer leuke fietsroutes vind u op www.rotterdam.nl/fietsroutes

Of als u de duurzaamheidstour met een persoonlijke gids wilt doen, kunt u kijken op: www.rotterdambycycle.nl

Rotterdam Klimaatstad

Als daadkrachtige en innovatieve klimaatstad neemt Rotterdam samen met andere partners haar verantwoordelijkheid voor de toekomst. Door zowel de oorzaken als de gevolgen van de klimaatverandering aan te pakken, werkt Rotterdam voortvarend aan het totale klimaatdossier en is door deze unieke aanpak een inspirerend voorbeeld. De ambities en resultaten op het gebied van klimaat, energie en water dragen bij aan een duurzame, aantrekkelijke en economisch sterke stad.

Rotterdam Climate Initiative

Het Rotterdam Climate Initiative (RCI) richt zich op 50% CO₂-reductie en 100% klimaatbestendigheid in 2025. Het RCI is een initiatief van de gemeente Rotterdam, het Havenbedrijf Rotterdam NV, DCMR Milieudienst Rijnmond en Deltalinqs, de koepelorganisatie van de Rotterdamse industrie.

Stop 1: Central District/Rotterdam Centraal

Met de huidige ontwikkeling van het nieuwe Centraal Station komen ook de RandstadRail en de Hoge Snelheids Lijn naar Rotterdam. Hiermee krijgt Rotterdam het best bereikbare stadscentrum van Nederland. Gemeente Rotterdam en marktpartijen - waaronder LSI project investment - hebben deze kans benut met een integrale ontwikkeling van een nieuwe stadsentree en 24-uursgebied: Rotterdam Central District. In het ontwerp van het nieuwe Rotterdam Centraal is aandacht voor duurzaam energie- en materiaalgebruik. Zo wordt de integrale sporenkap van de terminal voorbereid op de toepassing van zonne-energie via zonnecellen. Het is de bedoeling dat de terminal verlicht wordt met de duurzaam opgewekte stroom.

U steekt bij het nieuw te bouwen Rotterdam Centraal de bouwplaats over (als u met uw rug naar het Centraal Station staat), aan de rechterkant vindt u het Groothandelsgebouw.

Stop 2: Groen infodak op Groothandelsgebouw

Boven op het groene dak kunt u genieten van een (h)eerlijk kopje koffie. Elke eerste zondag van de zomermaanden is het groene dak tevens een infodak. U bent dan welkom voor persoonlijk advies over groene daken en persoonlijk advies over energiebesparing. Op het groene infodak vindt u informatie over de verschillende sedumtoepassingen voor een groen dak, zoals bijvoorbeeld met kant en klare sedumcassettes of met sedummatten. Maar er is veel meer mogelijk, zoals het zelf kweken van eetbare gewassen op een dak van 40 meter hoog! Laat u verrassen. Een groen dak is een dak dat bedekt is met vegetatie en begroeiing. Er zijn verschillende typen groene daken, van extensieve tot intensieve groene daken. Om de aanleg van groene daken te stimuleren geven de gemeente Rotterdam en de waterschappen 30 euro per m2 gerealiseerd groen dak. Alle groene daken komen in aanmerking voor deze subsidie mits zij voldoen aan een aantal voorwaarden.

U gaat nu naar links tot aan het Delftseplein

Stop 3: Central Post

Het voormalige stationspostkantoor, ontworpen door de gebroeders Kraaijvanger, is het duurzaamste monument van Nederland. Tot 1992 was dit een van de grootste postsorteercentra van Nederland. Speciale posttreinen konden via de achterzijde van het wederopbouw-gebouw worden in- en uit geladen. De duurzaamheidsmaatregelen die tijdens de herontwikkeling zijn toegepast voor energie-, water- en materiaalgebruik en mobiliteit hebben geresulteerd in de hoogste score die GreenCalc toewijst. GreenCalc is het keurmerk om de duurzaamheid van een gebouw mee aan te geven. De belangrijkste maatregelen voor deze score zijn onder andere het moderniseren van de bestaande klimaatgevel, restauratie en vernieuwing van de kozijnen, thermisch isolerend glas en hoogwaardige isolatie, aansluiting op de stadsverwarming, daglichtafhankelijke verlichting en energiezuinige verlichting in de kantoorzones. Het monument is in ere hersteld. De kunstwerken die

overal in het gebouw te zien zijn, zijn gerestaureerd en weer in volle glorie terug te zien. Met de nieuwe naam Central Post biedt het gebouw uiteenlopende bedrijven en instellingen een inspirerende werkomgeving in het hart van de stad.

Via Delftse Poort steekt u het Weena over en rijdt u de Karel Doormanstraat in. Na ongeveer 60 meter ziet u aan uw linkerhand de vierde stop.

Stop 4: Oplaadpunt voor elektrisch vervoer

Er zijn vier oplaadpunten voor elektrisch vervoer, de NRGSPOTs van Eneco, één ervan is geplaatst in het hart van Rotterdam. Gemeente Rotterdam heeft voor dit oplaadpunt een parkeerplaats ter beschikking gesteld, waar niet alleen scooters en fietsen, maar ook elektrische auto's kunnen worden opgeladen met groene stroom. Een verkeersbord geeft aan, dat je hier je elektrische voertuig kunt opladen. De NRGSPOT oplaadpaal is een uitkomst voor de beperking van de reikwijdte van de accu's. Gebruikers kunnen hun voertuig tegen betaling opladen, terwijl ze werken, winkelen, uit eten gaan of een theatervoorstelling bezoeken. Rijden op elektriciteit is goed voor het milieu, levert minder herrie op en kost ook nog eens veel minder. Met een scooter verbruik je 7 euro aan benzine voor 100 stadskilometers. Met de elektrische variant rij je dezelfde afstand voor 1,50 euro (aan de paal) of zelfs 0,50 euro als deze thuis wordt opgeladen.

U rijdt verder over de Karel Doormanstraat en gaat de eerste straat aan uw linkerhand in, de Kruiskade. Deze neemt u tot aan de Coolsingel, u gaat rechtsaf en u ziet direct aan uw rechterhand de vijfde stop.

Stop 5: Studio Hergebruik

Het op de Coolsingel gevestigde Studio Hergebruik presenteert werk van kunstenaars, vormgevers en ontwerpers uit alle disciplines. Zij leggen zich op enigerlei wijze toe op hergebruik of recycling van materialen, beelden of concepten. Onder één dak worden meerdere functies gecombineerd. De studio is een winkel, expositieruimte, tijdelijk gastatelier, workshopruimte, documentatiecentrum en ontmoetingsplaats. Met andere organisaties worden ook projecten en evenementen buiten de studio ontwikkeld.

Tegenover u ziet u het Stadhuis van Rotterdam. De Coolsingel rijdt u over tot het eerste volgende kruispunt.

Stop 6: Stadhuis, energie besparen en duurzame mobiliteit

Rotterdam zoekt naar mogelijkheden van energiebesparing in de buitenverlichting. De gemeente experimenteert bijvoorbeeld met energiezuinige LED verlichting in de Stadhuisstraat. Op de Coolsingel is gebruik gemaakt van de Primalence armaturen. Deze armaturen zorgen ervoor, dat het licht veel doeltreffender op de plek komt waar het nodig is. Hierdoor kan een besparing van 50% worden bereikt. Het Stadhuis wordt in de avond uitgelicht met LED-lampjes. De LED lamp is in veel opzichten duurzaam. Zo zijn deze lampen 90% zuiniger dan de gloeilamp en gaan ze 50 keer langer mee.

Tot eind 2010 vervangt de gemeente Rotterdam oranje of gele openbare verlichting door duurzamer wit licht met dimmogelijkheid. Het gaat om 8000 armaturen op de hoofd- en toegangswegen zoals de Blaak, Kralingse Plaslaan en Zuiderparkweg. De nieuwe lampen gaan langer mee, zijn zuiniger en zorgen voor beter zicht en kleurherkenning. Door ze 's nachts te dimmen tot 60% van het vermogen besparen ze extra energie. De maatregel leidt tot een besparing die vergelijkbaar is met het jaarlijkse energieverbruik van 600 gemiddelde huishoudens.

Het programma Duurzame Mobiliteit van de gemeente ontwikkelt een strategie voor een duurzaam bereikbare stad. Leuk om te weten: het college van Burgemeester en Wethouders rijdt in auto's op biodiesel.

U rijdt bij het stoplicht links de Meent in, aan uw linkerhand ziet u het voormalige vooroorlogse postkantoor. Een stukje verder wordt gebouwd aan het Stads Kantoor.

Stop 7: Duurzaam Stadskantoor

Het nieuwe Stadskantoor moet het duurzaamste kantoorgebouw van Nederland worden. Architectenbureau OMA heeft het ontworpen. Van het huidige pand blijft het monumentale L-vormige deel behouden, de latere aanbouw wordt afgebroken. Door de samenhang met het monument is de sloop precisiewerk. Daarnaast kenmerkt de sloop zich door duurzaamheid. De materialen worden direct bij de bron gescheiden, zodat een groot deel van de materialen; zoals plastic en hout; kunnen worden hergebruikt. Deze duurzame aanpak biedt Rotterdam tevens kansen op gebied van arbeidsreïntegratie. Langdurig werklozen nemen deel aan het slooptraject en doen hierdoor ervaring op.

De Meent rijdt u helemaal uit tot aan de Goudsesingel. U rijdt rechtsaf de Goudsesingel op en neemt dan de eerste rechts. Dit is de Mariniersweg. Direct op de hoek aan uw rechterhand bevindt zich stop acht .

Stop 8: Groene Passage

In de Groene Passage vind je producten met zo min mogelijk toevoegingen, eigenlijk zoals de natuur het bedoeld heeft. Omdat respect voor het product centraal staat, kan de smaak beter tot z'n recht komen. Puur natuur is natuurlijk het lekkerst. En als je weet dat biologische producten eerlijk, diervriendelijk, mensvriendelijk en duurzaam geproduceerd zijn, smaken ze nog lekkerder. Bij de Groene Passage worden zoveel mogelijk materialen gebruikt die de aarde zo min mogelijk belasten en wordt er zoveel mogelijk hergebruikt.

U rijdt een stukje verder op de Marinierswegl, aan uw rechterhand ziet u kringloopwinkel Piekfijn.

Stop 9: Piekfijn

Spullen weggooien is natuurlijk zonde. Gelukkig krijgen veel meubels en huishoudelijk materiaal een tweede leven door de kringloopwinkel. Van meubels tot boeken en van wasmachines tot kinderspeelgoed, je vindt het bij Piekfijn. Handig als je iets nodig hebt en dé plek om spullen die je over hebt, weg te brengen.

U gaat verder op de Mariniersweg en bij de stoplichten rechts de Hoogstraat in. Gelijk aan uw linkerhand ziet u de tiende stop.

Stop 10: Centrale Bibliotheek

U zag al het groene dak op het Groothandelsgebouw. De gemeente loopt voorop met de aanleg van groene daken. Zo hebben het Gemeentearchief, het Sophia Kinderziekenhuis, gemeentewerven in IJsselmonde en Delfshaven en de Centrale Bibliotheek inmiddels een groen dak. Het groene dak is voorzien van een drainagelaag, grond en beplanting (sedum). Er ontstaat een soort spons die water opzuigt en tijdelijk opvangt. Het riool wordt minder belast en er is minder kans op wateroverlast op straat. Een groen dak kan ongeveer 13 liter water per m2 vasthouden. Daktuinen hebben daarnaast een positief effect op de CO2-uitstoot. Ze werken isolerend, besparen daardoor energie en de plantjes nemen fijnstof en CO2 op uit de lucht. De beplanting zorgt ook voor het tegengaan van het 'heat-island effect', de opwarming van de stad. Tot slot verhoogt het toevoegen van groen aan de stad de ecologische en belevingswaarde van de stad. In de zomer kunt u op het groene dakterras terecht voor een versnapering.

U gaat via de Kubuswoningen (ingang achter de bibliotheek) richting de Oude Haven. Langs de terrasjes aan de Spaanse Kade gaat u richting de roodgekleurde Willemsbrug. U rijdt over de Willemsbrug, via het Noordereiland en de Koninginnebrug naar de Kop van Zuid. Na de Koninginnebrug rijdt u rechtsaf de Stieltjesstraat in. De hoge toren recht voor u is de negende stop.

Stop 11: Maastoren

Met 44 verdiepingen en 165 meter hoog is de Maastoren de hoogste kantoortoren van Nederland. Dit gebouw haalt een groot deel van de benodigde energie uit de Maas. Dit dankzij een nieuwe techniek die slim gebruik maakt van de thermische energie uit de rivier die vlak langs het gebouw stroomt. Rivieren blijken een onuitputtelijke bron van energie. Het koude water in het voorjaar kan in de zomer voor koeling zorgen. Op dezelfde manier kan het relatief warme water – door de zon en warm industrieel koelwater – in het najaar voor verwarming zorgen. De kunst is om gebruik te maken van deze temperatuurverschillen. Met behulp van opgeslagen watervoorraden en warmtepompen kan met weinig energie het immense kantoorgebouw op temperatuur gehouden worden. Als de toekomstige eigenaar van de Maastoren besluit om groene stroom in te kopen, is het kantoorgebouw daarmee helemaal CO₂-neutraal. Bijstoken met fossiele brandstoffen is dan niet meer nodig. De relatief hoge temperatuur van de Maas zorgt ervoor, dat ondergrondse warmteopslag eenvoudiger is dan in een andere omgeving. Door een groter temperatuurverschil in vergelijking met normaal grondwater, is slechts de helft van de gangbare opslag van water nodig. Om in de verwarming en koeling te kunnen voorzien, zullen twee gaten van 200 meter diep geboord worden. Eén voor koud water in het voorjaar, één voor warm water in het najaar. Deze voorraad zorgt ervoor, dat de warmtepompen nog maar de

helft aan energie nodig hebben om het kantorencomplex van een aangenaam binnenklimaat te voorzien.

U rijdt linksaf de Laan op Zuid in. Na 350 meter gaat u links de J. H. van Den Broekstraat in. Een stukje verder ziet u aan uw rechterhand stop twaalf.

Stop 12: Witteveenplein

Gemeentewerken voert verschillende proefprojecten uit in Rotterdam om ervaring op te doen met nieuwe lichttechnieken zoals LED. Sinds april 2010 zijn er wat uitkomsten van pilots bekend. In het algemeen valt op te merken dat de ontwikkelingen in de LED-techniek snel gaan. Rotterdam blijft dan ook pilots doen met nieuwe technologie. Tot het einde van 2010 kan iedereen die nieuwsgierig is naar LED-verlichting terecht in de proeftuin in de wijk Stadstuinen op de Kop van Zuid. In de zijstraten van het W.G. Witteveenplein staan lichtmasten met ledlampen van de fabrikanten Philips, Schredèr, Indal en Ruud Lighting.

De straten rond het Witteveenplein vormen een proeftuin om duurzame verlichting niet alleen technisch te testen maar ook te beleven. Als het donker is, kun je hier tien verschillende lichtoplossingen ervaren.

U fietst het Witteveenplein over en gaat aan het eind rechts af, terug naar de Laan op Zuid en daar weer naar rechts. Het grote in bakstenen gehulde gebouw 'Laan op Zuid' is de dertiende stop.

Stop 13: Laan op Zuid

Het net opgeleverde kantoorgebouw van de duurzame vastgoedontwikkelaar OVG aan de Laan op Zuid staat in de top 10 van duurzaamste gebouwen. De top 10 van duurzaamste gebouwen is gebaseerd op de ambitieuze GreenCalc meetlat. In het kantoor wordt onder andere gebruik gemaakt van een ondergronds warmte/koude opslagsysteem waarmee energie op een effectieve manier wordt bespaard. Het kantoor heeft daardoor een zeer hoge energieprestatie. De duurzaamheid wordt berekend door te bepalen wat de belasting van het gebouw op het milieu is gedurende de bestaansperiode (bouw, exploitatie en sloop). Bij de berekening wordt de milieubelasting van het materiaalgebruik, energiegebruik en watergebruik van een gebouw meegenomen.

U rijdt rechtsaf via het Ichthushof onder het metroviaduct door naar de Rijnhaven. Het uit rode containers opgebouwde restaurant is de veertiende stop.

Stop 14: Obba

In de Obba Lounge kun je milieubewust uit eten gaan met een prachtig uitzicht. Het restaurant is opgebouwd uit containers, wat het in principe mobiel maakt. De sfeer binnen is echter zodanig dat er niks van de containers te merken is. Obba zoekt in de gehele bedrijfsvoering naar energiezuinige oplossingen.

U rijdt verder de Posthumalaan op. Aan uw linkerhand ziet u de drijvende bollen, uw vijftiende stop.

Stop 15: Drijvend Paviljoen

Het drijvend complex dat u voor u ziet liggen, heeft een hoogte van 12 meter, een totaal vloeroppervlak van vier tennisbanen en is in zijn geheel verplaatsbaar. De eerste vijf jaar zal het futuristische paviljoen in de Rijnhaven zijn aangemeerd en dienstdoen als expertisecentrum van de innovatieve en inspirerende aanpak van klimaat, energie en water.

Het drijvend paviljoen is niet alleen bijzonder door de drijvende bollen op het water, maar ook klimaatbestendig, innovatief, duurzaam en flexibel. Het drijvend paviljoen is een pilot en katalysator voor drijvend bouwen in Rotterdam. Doordat het paviljoen drijft, stijgt het automatisch mee met de waterspiegel. Dat maakt het paviljoen een voorbeeld voor het klimaatbestendig bouwen. Het drijvend paviljoen is het eerste resultaat van Rotterdam Climate Proof (onderdeel van Rotterdam Climate Initiative) om klimaatbestendig te bouwen in buitendijkse gebieden. Rotterdam heeft plannen voor

het bouwen van drijvende stadswijken. In deze drijvende woonwijken zullen mensen op het water wonen, boodschappen doen, werken en recreëren.

De duurzaamheid van het paviljoen zit in de gebruikte materialen, de flexibiliteit, en ook in de inrichting. Zo wordt het gebouw verwarmd en gekoeld met zonne-energie en oppervlaktewater. Het heeft verschillende klimaatzones; de energie wordt alleen gebruikt waar dat op dat moment nodig is. Op het gebied van energie zal het paviljoen in hoge mate in z'n eigen behoefte voorzien. Het paviljoen zuivert ook zijn eigen toiletwater. Wat er dan overblijft, kan worden geloosd in het oppervlaktewater. Bijzonder is ook het folie waarmee de koepels worden bekleed. Het zogenaamde ETFE-folie is ongeveer 100 keer lichter dan glas waardoor het drijvende fundament een beperkte dikte houdt.

U rijdt verder op de Posthumalaan naar de Wilhelminapier. Stop zestien bevindt zich voor het Nieuwe Luxor Theater

Stop 16: Elektrische bus

Op de Wilhelminapier rijdt een elektrische pendelbus van de RET. De schoonste bussen van Nederland rijden begin 2010 in Rotterdam. Om de introductie van elektrisch vervoer in het Rotterdamse straatbeeld te versnellen, heeft de gemeente het programma Stroomstoot in het leven geroepen. Elektrisch vervoer zorgt voor een schonere lucht en minder verkeerslawaai. Als er gebruik wordt gemaakt van groene stroom, levert het bovendien een aanzienlijke bijdrage aan de Rotterdamse doelstelling om óók in het wegverkeer de CO₂-uitstoot in 2025 te hebben gehalveerd ten opzichte van 1990. Stroomstoot komt voort uit de Rotterdamse Aanpak Luchtkwaliteit.

U rijdt de Wilhelminapier af richting Hotel New York. Het witgekleurde jaren vijftig gebouw heet Las Palmas.

Stop 17: Las Palmas (kantoor OVG)

Projectontwikkelaar OVG wil de voorloper zijn op het gebied van duurzaam bouwen waarbij wordt ingezet op innovatie, CO₂-neutraal ontwikkelen, architectonische beleving en betaalbaarheid. Er zijn veel verschillende opvattingen over duurzaam bouwen. Onder duurzaam bouwen verstaat OVG het ontwikkelen van een klimaatneutraal gebouw, waarbij alle emissies aan CO₂ tijdens de gehele levensduur (van initiatief, realisatie, exploitatie, tot sloop of hergebruik) worden vermeden. Dit kan gerealiseerd worden via voorzieningen in het gebouw of met behulp van externe voorzieningen. Bovendien worden de resterende emissies gecompenseerd. OVG is verantwoordelijk voor de herontwikkeling van de voormalige werkplaats van de Holland-Amerikalijn Las Palmas. Het architectenbureau Benthem Crouwel tekende voor het ontwerp, dat vooral opvalt door de toevoeging van een penthouse waarin het kantoor van OVG in gehuisvest is.

De lege vlakte met parkeerruimte tussen het WPC (hoge grijze toren) en de Cruiseterminal (laag gebouw met de boogjes) in wordt de bouwlocatie voor de Baltimore. Onderin de Montevideo is het informatiecentrum van de Wilhelminapier te vinden met alle informatie over de nog te bouwen projecten

Stop 18: Baltimore (nog te bouwen)

Op de locatie tussen het WPC en de Cruise Terminal moet in de toekomst de kantoorstoren de Baltimore verrijzen. Deze toren is ontworpen door Reinhard Joecks van het architectenbureau van Norman Foster. De opdracht is gegeven door ING Real Estate. Met deze toren hebben Foster + Partners en ING de ambitie het meest duurzame gebouw van Nederland te realiseren. Zo wordt warmte, door middel van warm water uit de Maas, opgeslagen in het beton van de constructie. Een uitgekiend ventilatiesysteem moet voor een optimale natuurlijke ventilatie in het gebouw zorgen.

Stop 19: World Port Center, vergroening wagenpark

Het Rotterdamse Havenbedrijf gaat zijn wagenpark vervroegd 'vergroenen'. De vloot van zo'n 200 voertuigen wordt, waar mogelijk, opgeschaald naar de schoonst mogelijke voertuigen. Onder 'schoon' wordt in dit geval verstaan, dat de voertuigen zo snel mogelijk voldoen aan de Euro6 norm, de emissienorm voor uitlaatgassen die de Europese Unie vanaf 2014 hanteert voor nieuwe personenauto's, bestelauto's, vrachtwagens en bussen. Totdat Euro6 voertuigen leverbaar zijn, wordt gestreefd naar Euro5 of de schoonst mogelijke Euro4 voertuigen. Een aanzienlijk deel van de personenauto's van het Havenbedrijf, zo'n 150 stuks, is al een op biobrandstof rijdende of hybride voertuig. Vanaf april dit jaar zijn bij vervanging van personenauto's alleen nog voertuigen toegestaan met een A, B of C label. Na

vier jaar, de vervangingstermijn van leaseauto's, beschikt het Havenbedrijf dus automatisch over een schoon wagenpark. De parkeergarage van het Havenbedrijf bevindt zich trouwens onder de grond en heeft een duurzaam groen doek.

U rijdt terug naar het noordelijke gedeelte van het centrum over de Erasmusbrug. U rijdt rechtdoor over de Schiedamsedijk totdat u vlak voor het Maritiem Museum linksaf de Schildersstraat in kunt. Deze rijdt u in en na het eerste kruispunt wordt de straat de Witte de Withstraat. Bij de singel gaat u rechtsaf de Eendrachtsweg op. Na het oversteken van de Westblaak volgt u de trambaan linksaf de Nieuwe Binnenweg op.

Nieuwe Binnenweg met particuliere initiatieven: Duurzame distributie in Rotterdamse binnenstad

Winkeliers in de Rotterdamse binnenstad kunnen voortaan kiezen of ze hun zaak direct laten bevoorraden of hun goederen eerst elders laten opslaan. De tijdelijke opslag draagt bij aan een schoon en bereikbaar Rotterdam. Door de winkelier te laten kiezen kan een efficiëntere vorm van goederentransport gerealiseerd worden. Het zorgt voor minder vrachtwagens in de binnenstad en scheelt aanzienlijk in de verkeersdruk en uitstoot van CO₂. De levering kan efficiënter gebeuren en ronkende vrachtwagens hoeven niet voortdurend stil te staan in de stad. In Rotterdam wordt al langere tijd geëxperimenteerd met 'dag-randdistributie'. Extra stille vrachtwagens bevoorraden onder meer vestigingen van Albert Heijn en Kruidvat voortaan in de kleine uurtjes, zodat er minder vrachtwagens in de spits rondrijden.

Na een kleine 500 meter ziet u aan uw rechterhand, in de eerste bocht van de Nieuwe Binnenweg, de twintigste stop.

Stop 20: Jas Eco Clothing

JAS, The Organic Clothing Co. is een winkel met biologische fair trade kleding op basis van hennep. De eerste ideeën ontstonden in de zomer van 2004 en in maart 2005 opende de eerste biologische fair trade kledingwinkel in Rotterdam zijn deuren aan de Nieuwe Binnenweg.

Eigenaar en oprichter Jasper Dierx heeft in vele werelddelen de uitbuiting van mens en milieu met eigen ogen kunnen aanschouwen tijdens enkele van zijn backpack reizen. Jasper Dierx heeft dan ook besloten zijn winkel te openen om te laten zien, dat het ook anders kan.

Na zich verdiept te hebben in het biologische fair trade aspect is hij tot de conclusie gekomen, dat hennep het beste materiaal voor dit soort kleding is. Het is één van de sterkste vezels in de natuur, het is onkruid en groeit dus overal zonder hulpmiddelen én de plant verbetert de bodemkwaliteit. Het resultaat is dan ook een winkel met biologische fair trade kleding voor dames en heren op basis van hennep. In de loop van de tijd is het de winkel van JAS ook gelukt om het assortiment uit te breiden met o.a. schoenen, tassen en diverse accessoires.

Na ongeveer 350 meter vindt u aan uw linkerhand, op nummer 206 de eenentwintigste stop.

Stop 21: Watt nou!

Op 28 augustus 2009 opende Watt Nou! haar deuren aan de Rotterdamse Nieuwe Binnenweg. Het is de eerste merkonafhankelijke winkel in Nederland waar je terecht kunt voor energiebesparende oplossingen voor thuis en op het werk. Voordeel is, dat je er zelf kunt zien en ervaren hoe producten zoals LED verlichting, isolatie en douchekoppen voordelig kunnen zijn voor het milieu en je spaarrekening. Wie het goed aan wilt pakken, kan er ook terecht voor een persoonlijk energiebesparingsplan voor thuis of op het werk of voor een vrijblijvend oriëntatiegesprek. Het Watt Nou! winkelconcept is het persoonlijke antwoord op de vraag 'what's in it for me' als het gaat om energiebesparende oplossingen. En die zijn niet alleen slim, maar ook mooi. Naast leuke gadgets zullen er ook designlampen van Nederlandse kunstenaars verkocht gaan worden, zoals de 'Not a Box' lamp van designer David Graas. Bij Watt nou! kun je ook zelf zien hoeveel keuze je hebt in LED lampen, besparende doucheknoppen en wat je ermee bespaart. Licht is zien en zien is geloven. In het winkelinterieur van Watt Nou! is zo veel mogelijk gebruikt gemaakt van hergebruikte materialen en er staat altijd een kopje fair trade koffie voor je klaar.

Schuin tegenover Watt Nou bevindt zich stop 22.

Stop 22: Hubshop

The Hubshop biedt plek aan kleine ondernemers met een goed verhaal. De producten variëren van een ecologische wasbol, kleding, wijn, chocola, fairtrade en oorbellen uit India. The Hubshop is een afsplitsing van the Hub. The Hub heeft vestigingen over de hele wereld en verhuurt flexibele werkplekken aan duurzame ondernemers. De Hubshop werkt zo: ondernemers kunnen een stukje winkelruimte huren. Die ruimte bestaat uit een lege houten box in vijf verschillende maten. De kleinste is 50 x 25 cm en kost €50,- per maand, de grootste is een meter bij een meter en kost €110,- per maand. Alle winst uit de verkoop, vloeit terug naar de ondernemer. De enige voorwaarde om iets in the Hubshop te verkopen, is dat er een goed verhaal achter het product of de dienst moet zitten en dat het kleinschalig is. Het moet de wereld een klein beetje beter maken. Vaak zijn de producten fairtrade en/of duurzaam geproduceerd. Lang niet alle makers wonen in Nederland. Ze komen overal vandaan, onder meer uit ontwikkelingslanden. Er is ook een kledingruilbox. Als je hier iets in hangt mag je er iets anders uithalen, een goede reden om geen kleding meer weg te gooien! Boven in de winkel kun je even bijkomen met een kopje koffie of thee.

U rijdt de Nieuwe Binnenweg uit en steekt de Lage Erfbrug over. U gaat links de Voorstraat in en fietst vervolgens langs het water over de Aelbrachtskolk. Na ongeveer 300 meter gaat u links de Moutersteeg in om vervolgens via de V.O.C.-brug bij de driewintigste stop aan te komen.

Stop 23: Worm

Stichting WORM heeft het monumentale (uit 1672 daterende) VOC Zeemagazijn in Delfshaven tijdelijk geschikt gemaakt voor cultureel gebruik. Het interieur is voor 90% gerecycled en zo is een inspirerende clash tussen geschiedenis en undergroundcultuur ontstaan.

2012 Architecten heeft de beschikbare ruimte optimaal benut om alle gewenste functies te kunnen herbergen: platen en dvd-winkel, filmwerkplaats, poppodium, bar en filmzaal.

Een stelsel van tweedehands luchtverversingskanalen, waarin en waarlangs alle elektra, luchtverversing en verwarming is verwerkt, baant zich een weg door het monumentale pand, zonder dat het structureel aan de muren of balken verankerd is.

Op de begane grond bevinden zich WC's die zijn gemaakt van oude vloeistoftanks, de WORM-winkel met een zitmeubel van autobanden

en een nogal bizar aandoende rookruimte. WORM bouwde een trappenhuis-in-een-trappenhuis om de originele trap niet te beschadigen, waardoor ook de luchtverversingsbuizen naar boven lopen. Voor bevestiging van kozijnen en deurposten is met lijklemmen gewerkt om niet te hoeven schroeven in de muur of het oorspronkelijke hout.

Interne geluidsisolerende glaswanden zijn schuin tegen de buitenwand geplaatst om metselen of schroeven te voorkomen. Voor de geluidsisolatie van de vloer zijn vijf lagen systeemplafond gebruikt en afgedekt met een evenementenvloer uit Ahoy.

In de filmzaal zijn oude autostoelen van de sloop gebruikt als tribune. Barmeubilair is gebouwd van oude vastgoedborden en de bar zelf van steigerhout. De inrichting van het pand is uiteindelijk met bijna 90% gerecycled materiaal gerealiseerd. Ook is het gelukt om aan alle voorschriften van diverse handhavende instanties te voldoen, ondanks de problemen en vraagstukken die de onconventionele aanpak op verschillende vlakken opwierp.

Je kunt bij WORM altijd even naar binnenlopen om een kijkje te nemen....

U rijdt terug naar de Aelbrechtskolk, steekt de Schiedamseweg over en vervolgt uw weg via de Mathenesserdijk. Bij het eerst volgende kruispunt zit op de hoek met de Mathenesserweg de vierentwintigste stop.

Stop 24: Van de boer

Van de boer is een eethuis met gerechten uit de Europese boerenkeukens, bereid met meest biologische ingrediënten van het (Zuid-Hollandse) platteland. Stichting Van de boer wil het platteland de stad in brengen om zo de uitwisseling tussen stad en land, boer en burger, gezondheid en voeding, natuur en (sociaal) milieu te prikkelen.

Bij Van de boer kunt u altijd naar binnen lopen voor een kopje koffie, broodje of diner. Maar u kunt ook terecht in hun winkel met overheerlijke producten

U steekt de Mathenesserbrug over en rijdt terug naar de binnenstad over de Van Cittersstraat. Bij de rotonde neemt u de tweede afslag en continueert u uw weg over de Beukelsdijk. Bij het eerstvolgende kruispunt *kunt* u linksaf door de tunnel richting Diergaarde Blijdorp.

Stop 25: Diergaarde Blijdorp

De krokodillen van Blijdorp zitten er warmpjes bij dankzij de nieuwe houtsnipperkachel die naast de krokodillenrivier is ondergebracht. De kachel is duurzaam en verwarmt het krokodillenverblijf CO₂-neutraal. Het is de bedoeling dat de ketel volgend voorjaar ook het aangrenzende Savannehuis gaat verwarmen zodra de giraffen hier naartoe zijn verhuisd. De kachel heeft een vermogen van 350 kilowatt en verstoekt circa 700 m³ houtsnippers per jaar. Dit komt ongeveer overeen met 50.400 m³ gas (gemiddeld energieverbruik door 42 woningen!).

De inzet van een houtsnipperkachel is een duurzame oplossing die past in het streven van Blijdorp om over enkele jaren energie- en CO₂-neutraal te zijn. Natuurbehoud en de zorg voor het milieu staan hoog in het vaandel van de Diergaarde. Natuurlijk gebruikt Blijdorp al jaren FSC hout en sinds kort ook biologisch afbreekbare tasjes van maïszetmeel. Het dak van het Oceanium is bovendien bedekt met circa 3400 zonnepanelen, en er wordt gebruik gemaakt van warmte- en koudepompen.

Er liggen ook plannen voor een windmolen in de toekomst. In de restaurants van de Diergaarde kun je smullen van 'goede vis' en ook viseters als zeeleeuwen, pinguïns en papegaaiduikers krijgen 'goede' vis geserveerd. Het houtsnipperproject is tot stand gekomen dankzij een bijzondere samenwerking met de Gemeente Rotterdam. De houtsnippers worden namelijk geleverd door de Dienst Gemeentewerken i.s.m. het Rotterdam Climate Initiative en het Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam.

Als u uw route over de Beukelsdijk continueert dan ziet u na het kruispunt links het G.W. Burgerplein. U rijdt het G.W. Burgerplein op en dan heeft u rechts de volgende stop.

Stop 26: Windmolen op het dak

Op het dak van het woonhuis gesitueerd aan het G.W. Burgerplein 13 is een particulier initiatief van een windmolen op het dak te zien. De windmolen is afkomstig van het bedrijf donQi, die onder meer ook windmolens hebben geplaatst op het dak het gebouw van Politie Rotterdam Rijnmond.

U rijdt weer de Beukelsdijk op en gaat verder richting het Weena. Links ziet u het Groot Handelsgebouw en hierna bent u teruggekeerd bij Rotterdam Centraal.

Als u weer thuis bent en meer wilt weten over de projecten die u heeft gezien, kunt u de volgende websites bezoeken:

Verder fietsen op het web

- Stop 1 Central District: www.rotterdam-centraldistrict.nl
- Stop 2 Groen Infodak: www.rotterdam.nl/groenedaken
- Stop 3 Central Post: www.centralpost.nl
- Stop 4 Oplaadpunt: www.nrgspot.nl
- Stop 5 Studio Hergebruik: www.studiohergebruik.nl
- Stop 6 Stadhuis: www.rotterdam.nl/klimaatstad
- Stop 7 Stadskantoor: www.stadskantoor-rotterdam.nl
- Stop 8 Groene Passage: www.degroenepassage.nl
- Stop 9 Piekfijn: www.piekfijn.nu
- Stop 10 Centrale Bibliotheek: www.rotterdam.nl/groenedaken
- Stop 11 Maastoren: www.maastorenrotterdam.nl
- Stop 12 Proeftuin Witteveenplein: www.gw.rotterdam.nl
- Stop 13 Laan op Zuid: www.ovg.nl
- Stop 14 Obba: www.obba.nu
- Stop 15 Drijvend Paviljoen: www.rotterdam.nl/drijvendpaviljoen
- Stop 16 Elektrische bus: www.rotterdam.nl/stroomstoot
- Stop 17 Las Palmas kantoor OVG: www.ovg.nl
- Stop 18 Baltimore: www.shapingthefuture.nl
- Stop 20 Jas Eco Clothing: www.organicjas.com
- Stop 21 Watt Nou: www.wattnou.nl
- Stop 22 Hubshop: <http://shop.rotterdam.the-hub.net>
- Stop 23 Worm: www.wormweb.nl
- Stop 24 Van de Boer: www.vandeboer.nl
- Stop 25 Blijdorp: www.diergaardeblijdorp.nl

